

Bir Petersburg yazısı

HASAN BÜLENT
KAHRAMAN

Çok kısa bir süre için Petersburg'dayım. Dünyada bazı şehirler vardır. İçiniz sıra yaşıyan bir efsanedir. Fakat bir gün gidip görmeyi aklınızdan geçirmezsiniz. Petersburg benim için o tür şehirlerdendi. Yetiştirdiği insanlarla uygarlığa, yaşadığı olaylarla tarihe bu kadar katkıda bulunmuş herhalde çok az yer vardır. Puşkin'in, Dostoyevski'nin, Ahmatova'nın, Çaykovski'nin, Hermitaj Müzesi'nin, Kanlı Pazar'ın, Ekim Devrimi'nin toprağı burası. Gene de çok az gelinip gidilen, çok az yaşıyan bir şehir. Sonra, adı defalarca değişmiş. Tarihe her dönemde başka bir adla rahim olmuş.

Önü deniz, arkası ova olan, içinden sayısız kanalın geçtiğı, o nedenle de Doğu'nun Venedik'i diye bilinen Petersburg'a doğrusu uzun bir yolculukla varılıyor. Havaalanında 'eski' Doğu Bloku ülkelerinde karşılaşılan manzarayla zaman geçirmeden yüz yüze geliyorsunuz. Şehir ise insanı şaşırtıyor. 1703'te kurulmuş bu şehir Fransız ve bildik Rus mimarisinin tam bir karışımı. Efsanevi Neva Irmağı'nı şehrin içinde dolaştıran kanallar onu çeşitli geometrilere bölmüş. Birçok köprü var etrafta. Akıl almaz genişlikte, uçsuz bucaksız bulvarlarda geçiyor şehri. Bakımsız, artık çok yorgun fakat çok geniş binalar Paris bulvarlarının perspektifini yaratıyor.

Hava oldukça soğuk. Isı gece sıfırın altına kadar düşüyor. Bu şaşırtıyor insanı. Ama daha da şaşırtan bir şey var. Gerçi, o sakallı, acılarla dolu, eski bölüm ve kürek mahkumu, 'ecinni' Dostoyevski'nin bir küçük romanına konu da olan Beyaz Geceler henüz başlamamış. 21 Haziran'a daha zaman var. Gene de gece saat 11'de dışarı çıktığınızda batmamış, yavaş yavaş aranızdan çekilmiş, nereye gittiğini anlamadığınız bir güneşin geride bıraktığı alacakaranlıktan daha güçlü bir aydınlık buluyorsunuz. Gece neden sonra geliyor. Bu garip doğanın insan muhayyilesi üstündeki çıldırıcı etkisini anlamak güç değil.

Gerçekten de insanı etkileyen bir kent bu. Aslında geçmişiyile sorunlu bütün kentlerde bu duyguyu yaşamak mümkün. Tarihi, dolayısıyla da belleğini silmeye çalışan kentlerin ince bir hüznü oluyor. Bu, Petersburg için ayrıca geçerli. Yahya Kemal'in duyduğunu fakat bir şey anlamadığını söylediğı Slav kederi zaten insanların yüzlerinde okunuyor. Buna bir de tarihin çalkantılarını eklemek gerekir. Bir çarlığa başkent olmuş, sonra bir devrimle sarsılmış, ardında, çok yakın bir tarihte o devrimi yapanların heykellerini ortadan kaldırmış Petrograd bu. Sokak isimleri bir kez daha değiştiriliyor. Bir zamanlar kente adını veren Lenin ise, bir gece kulübünde, eğlenen insanları güldürmek için aralarında dolaşiyor. Mizahın acı veren bir ögesi bugün.

Gene de hepsinden önemlisi bu kent Dostoyevski'nin kenti. Karamazof Kardeşler'i yazdığı evi bugün müze. Suç ve Ceza'nın nerede geçtiğini açık açık söylememiştii. Fakat şimdi aşağı yukarı biliniyor. Romandaki cinayetın öncesinde ve sonrasında Raskolnikov'un dolaştığı yerlerin haritası var. Bir 'beyaz gece'de onun ayak izlerinden yürümek mümkün. O eski apartmana girmek elinizde. Tarihi yaşamak da böyle ürkütücü bir şey işte. Belki daha ürkütücü olanı Lenin'in şaklabanlıklara konu olduğu bir dünyada konuştuğum üniversite öğrencilerinin Tolstoy'u da Dostoyevski'yi de sevmediklerini, okunmayacak kadar güç bulduklarını söylemeleri.

Bense her yıl bir Dostoyevski romanı okumayı eski ve vazgeçilmez bir âdetim sayıyorum. Bu yıl seçtiğim romanın 'Budala' olması bir rastlantı mı acaba?